

בית משפט השלום בתל אביב - יפו

תא"מ 15-08-25275-08 וידל נ' ש. שלמה חברה לביטוח בע"מ

כבוד השופט אריאל צימרמן

בפני

וידל יעקב

תובע

נגד

ש. שלמה חברה לביטוח בע"מ

נתבעת

בשם התובע: עו"ד דב שמואלי
בשם הנתבעת: עו"ד בועז לביא

פסק דין

תביעה בסך 244 ₪ (ונבהיר מיד לקורא המשתומם: אין המדובר בטעות סופר). עניינה, הדבר לא יפתיע, "עקרוני", כך הגדרת הצדדים: התובע גורס כי אין מקום לכך שהמזיקה, שרכבה גרם לנזק לרכבו, תקזז באופן שרירותי ומחוסר הצדקה (לשיטתו) גם סכום קטן יחסית משכר טרחת השמאי שחייב היה לשכור כדי לקבל ממנה פיצוי בגין נזקיו, מתוך הנחה שלא יתבע, ועל כן לא היסס לתבוע גם סכום פעוט זה. הנתבעת גורסת מנגד כי לפנינו קונספירציה החובקת את עורך הדין והשמאי גם יחד, להוציא ממנה כספים בגין שכר טרחת שמאי באופן "מנופח", ואף לגרור את ההליך לכלל תובענה על מנת להכביר בהוצאות. הצדק עם התובע, ואין אלא להצר על כך שנוזק לניהול הליך משפטי על מנת לקבל את מה שראוי היה שיקבל מן הרגע הראשון. המחלוקת העקרונית שהציגו הצדדים מצדיקה דיון עקרוני, שתכליתו מניעת התדיינויות עתידיות מעין אלה, שלמגינת הלב הן נפוצות וגוזלות משאבים.

רקע

1. רכבו של התובע ניזוק בידי רכב הנתבעת. שמאי הרכב מר נתן מוסקל (להלן: **השמאי**) שם את נזקיו ב-7,086 ₪, כשליש שוויו של הרכב, כמפורט בחוות הדעת הסדורה שערך. כן גבה השמאי מן התובע את שכר טרחתו, בסך 800 ₪ בתוספת מע"מ (וסה"כ: 944 ₪), שאלו רכיביו: שכ"ט 425 ₪, נסיעות 125 ₪ ו"הוצאות משרד – הוצאות תקורה" – 250 ₪ (הכל לפני מע"מ). התובע, שאין חולק שנשא בשכר טרחת השמאי דרש מן הנתבעת באמצעות בא כוחו החזר נזקיו ושכר הטרחה בו נשא. הנתבעת שילמה את הנזקים הישירים, אך ניאותה לשאת רק ב-700 ₪ מתוך 944 ₪ שכ"ט השמאי, בהודיעה שזה נימוקה: "שכר טרחת שמאי אושר סביר לאומדן הנזק 700 ₪".

2. התובע, באמצעות בא כוחו, שב ופנה במכתב לנתבעת להשלים את החסר, תוך שב"כ התובע אף דרש את שכר טרחתו בגין המכתב האמור. תשובה לא התקבלה במועד שנקב במכתב. התובע, שבחר שלא לסבול חסרון כיס של 244 ₪, הגיש תביעתו. במקביל להגשת התביעה (לא ברור מתי בדיוק נשלח מכתבה) הגיבה הנתבעת במשלוח "הסכס" לחתימה, בבחינת כזה ראה וקדש, שלפיו תשלם את הסכום החסר (ואותו בלבד), כנגד הסתלקות התובע מדרישותיו; מכתב מאוחר וחסר, כך התובע. הנתבעת אף הגישה הגנתה: מה לו לתובע להגיש תביעתו, הלינה, שעה שנזקיו כבר הוטבו, זולת אותה מחלוקת מזערית בעניין שכ"ט השמאי. בנוסף, נטען, הסכום של 944 ₪ כשכר טרחה הוא "מופרז בעליל". לעומת זאת, הסכום ששילמה שכ"ט שמאי, הבהירה הנתבעת בדיוקנות, הוא "הסכום הנהוג והמקובל בשוק ו/או לפי ערכים ו/או אומדן נהוג ומקובל כפי שנקבע על ידי שמאי ו/או מבקר ו/או בוחן התביעה מטעמה". עוד טענה כי סעיף "הוצאות תקורה" בסך 250 ₪ הוא "מוגזם ומופרז מעבר לכל פרופורציה", הוצאות הנסיעה בגין שתי נסיעות בסך 125 ₪ הוא "מוגזם ומופרז", בפרט שכל שהיה עליו לעשות הוא לנסוע ממשרדו בראשון לציון עד למוסך בבת-ים. הנתבעת מוסיפה כי "הלכה", המעוגנת בפסיקה רלבנטית (שלא הובאה) ובהנחיות המפקח על הביטוח (שלא הוצגו) כי חברת הביטוח אינה חייבת לשלם לתובע אוטומטית את מלוא סכום דרישתו בגין רכיב שכ"ט השמאי. ועוד מעריכה הנתבעת כי לא התובע הוא שהניע את הגשת התביעה, בשל חסרון הכיס הקל שסבל, כי אם "גורמים אחרים ונוספים" שבדיון זוהו: עורך הדין והשמאי. על כן עמדה הנתבעת על מיצוי ההליך עד תום, לרבות תוך חקירת התובע והשמאי גם יחד (ועל מנת שלא תוחמץ נחישותה, הדגישה דרישתה זו בכתב הגנתה הדגשה כפולה).

ניסיונות של בית המשפט לדחוק בצדדים ליתר את המחלוקת דלת ההיקף וגוזלת המשאבים לא צלחו, לא קודם לדיון גם לא עת התייצבו הצדדים לדיון, כפי זכותם המלאה של הצדדים.

3. ב"כ הנתבע ראה לחקור את התובע ואת השמאי גם יחד. את ההסבר לחקירותיו הבהיר בסיכומיו: הנתבעת מבקשת ללחום ב"מנגנון" שלפיו לעורך הדין ולשמאי עניין לדחוף את התובע לתביעה שאין לו עניין בה. על כן עסקו חקירותיו בניסיון להראות כי התובע כלל לא חפץ בתביעה, כלל לא ידע מיהו בא הכוח, לא יזם את ההתקשרות עמו, וכי השמאי – שנראה כי הנתבעת ביקשה לאסור עליו מלחמה באופן אישי – הוא שהיווה את הכוח המניע בפניה לעו"ד שמואלי, ב"כ התובע, ובהגשת התביעה. חקירות אלה, נאמר מיד, העלו חרס: התובע, חרף גילו וזכרונו, שאינו כשהיה, הבהיר היטב שהוא שזעף על כך שהנתבעת החליטה שלא לשלם לו את הסכום של 244 ₪, על כן החליט לתבוע, והוא שיזם את הפניה לעו"ד שמואלי בעצת בן משפחה, התייצב במשרדו והלין על כך שהנתבעת גרעה ממנו 244 ₪. בעניין האגרה לא זכר התובע מי שילמה. השמאי, מן העבר האחר, הביע חוסר עניין מוחלט בעצם הגשת התביעה, שהרי את שכרו קיבל, ולא יזם לדבריו את הפנייה לעו"ד שמואלי. עדויות אלה לא הניעו את הנתבעת לסגת מהאשמותיה החריפות כלפי כנות התביעה והמעורבים בה. אף לגוף הדברים מצא ב"כ הנתבעת פסול בדרך חישוב הוצאותיו של השמאי את ההוצאות, וגרס כי

הנתבעת אינה חבה בתשלום כלשהו, קל וחומר הוצאות, שהן כל תכלית הגשת התביעה. זכותה של הנתבעת, סבר, לבחון את הנזק הנטען בדמות שכ"ט השמאי, כשם שהיא בוחנת את כל יתר רכיבי הנזק הנטענים, ואם אינו סביר – לא תשלם.

דיון

4. עלינו לבחון שתי שאלות: ראשית, האם לגוף הדברים יש לזכות את התובע בסכום הפעוט שהנתבעת בחרה להפחית מן התשלום, שאלה המחייבת העמקה מסוימת בטענה העקרונית שלפיה חברת הביטוח זכאית להפחית משכר טרחת השמאי של הניזוק, ככל שהוא גבוה לסברתה יתר על המידה. אם יימצא כי ההפחתה הייתה שרירותית ובלתי מוצדקת, הנסמכת על הנחה שלפיה ניזוק לא יטריח עצמו לתבוע בגין סכומים פעוטים (ובענייננו: כך הוא הדבר), הרי ששנית יש לבחון את שאלת ההוצאות ההולמות, תוך חיפוש אחר הדרך להרתיע את הנתבעת ושכמותה מהפחתות "קלות" בתשלום שלא לצורך, אך מנגד בלא מתן תמרוץ להגשת תביעות שלא לצורך רק על מנת לזכות בהוצאות.

5. לשאלה הראשונה אפוא, של חבות הנתבעת: הנתבעת, באופן מובהק, בחרה לקזז מן התשלום של שכר הטרחה של השמאי בלא שהיה לה כל בסיס לעשות כן. "הנתבעת", כך הבהיר בא כוחה שלה בסיכומיו, "מכוונת לכך שלרוב כאשר סכום ההפרש בגין ראש נזק כזה או אחר הוא זניח, האדם הסביר לא ימהר ולא יידרש להוציא סכומים בגין אגרות והוצאות נוספות העולים פי מונים מאותו הפרש זעום, אלא אם כן קיים מניע המעודד את אותו תובע לעשות כן". ב"כ הנתבעת כיוון כמוכן לענייני יוזם התביעה ולתיאוריית הקונספירציה, אולם דבריו, הכנים באופן מרענן, מלמדים על הרקע לאי תשלום מלוא שכר הטרחה. הניזוק הרגיל (אף שאין סיבה לכנותו בהכרח גם "הסביר") אכן לא יריב את ריבו בשל חוב בסך 244 ₪, קל וחומר יגיש תביעה בשל כך. אם לא יתבע, ההפחתה תביא לחסרון כיס אצל הניזוק ורווח תואם אצל חברת הביטוח. אם ילין – ניתן אז להציע לשלם את היתרה (בענייננו, דרישה חוזרת לתשלום היתרה לוותה בדרישה גם לתשלום שכ"ט עו"ד בגין מכתב הדרישה, ועל כן לא נענתה, ואחרי שהוגשה התביעה, הסכימה הנתבעת לשלם את הסכום של 244 ₪ על מנת ליתר את התביעה, אך אותו בלבד). ב"כ התובע (שאינו הראשון העושה שימוש בביטוי זה) כינה זאת "שיטת מצליח". אנו נכנה זאת כאסטרטגיה שלטת של חברת הביטוח הנתבעת, כל עוד אין התערבות חיצונית של בית המשפט בדמות חיוב בהוצאות.

6. אין משמעות האמור שבהכרח, כל הפחתה משכ"ט השמאי אסורה. צודק ב"כ הנתבעת: אין חובה לשלם אוטומטית כל שכ"ט שמאי שנדרש. עם זאת, אין גם חובה לקזז אוטומטית משכ"ט שמאי, כאשר זה נדרש (ויוער כי השמאי הלין שבדיוק כך נוהגת הנתבעת; אין כל צורך להכריע האם צדק). יש לזכור: לא השמאי תובע את המבטחת של המזיק. הניזוק, זה שנשא בשכ"ט השמאי, הוא התובע את הכספים, החוזר הוצאותיו. המדובר בהוצאה שאין חולק כי היא חיונית, גם לשיטת חברות הביטוח, לכך שהניזוק יוכל להיטיב את נזקיו. עיונית

ניתן לומר אפוא כי מקומה של הוצאה זו קרוב להוצאה לשם הקטנת הנזק, נטל הקיים גם בדיני הניזקין (לעקרון הקטנת הנזק ראו: ע"א 252/86 גולדפרב נ' כלל חברה לביטוח בע"מ, פ"ד מה(4) 45 (1991)). בניגוד לטענת ב"כ הנתבעת, הוצאה זו אינה דומה לנזקים הישירים שנגרמו לרכבו, ואשר את אלה גם אלה צריכה חברת הביטוח לבדוק בזהירות באותה דרך. הנזק הישיר או שנגרם או שלא נגרם. הנזק הגלום בתשלום שכ"ט שמאי לעומת זאת נגרם בוודאות (בהנחה שהסכום שולם); שהרי זו הוצאה שהתובע אכן הוציא מכיסו בפועל על מנת שהנתבעת תהיה נכונה להיטיב את נזקיו. השאלה היא אפוא האם ניתן לראות בהוצאה זו כהוצאה סבירה (השוו: ע"א 357/80 נעים נ' ברדה, פ"ד לו(3) 762, 777 (1982)). בכך נעסוק.

7. בבואנו לקבוע האם יש מקום שבית המשפט יתערב בגובה שכ"ט השמאי בדרך של חיוב המזיקה רק בחלק משכר טרחתו, הרי שהפסיקה – זו שהנתבעת ציינה כי קיימת אך לא ראתה לצרפה – אינה מסייעת לה רבות; גם לא הנחיות המפקח על הביטוח, שהזכירה, מבלי לצרף. ההנחיות היחידות שעליהן נסמכה הפסיקה, הן אלו מטעם הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון במשרד האוצר מימים 23.5.1999 ו-30.5.1999, המבארות שחובת התשלום אמנם אינה אוטומטית, אך סירוב לשאת בהוצאות השמאי חייב שיהיה מטעמים סדורים ומבוססים: אם לדעת חברת הביטוח שכר הטרחה חריג, עליה לשלם את הסכום שאינו שנוי במחלוקת, לבקש מסמכים ביחס לסכום שבמחלוקת, ולמסור נימוק ענייני (להבדיל מסתמי) ביחס לדחיית כל חלק משכר טרחת השמאי. מעבר לאמור, מבהירות ההנחיות, מבטחת אינה יכולה לעשות דין לעצמה ולדחות תביעה לתשלום שכר טרחת שמאי, כולל כהוצאות בתביעה של צד שלישי.

גישת צמד פסקי הדין היחידים להכרתי שהם מנחים בהיותם של בית המשפט המחוזי בחיפה (בר"ע (חי') 3395/08 ברית נ' מנורה חברה לביטוח (22.9.08); רת"ק 2799-12-08 פלג נ' מנורה חברה לביטוח (9.2.09)), ושל פסיקתם העניפה (למגינת הלב) של בתי משפט השלום שבאה לאחריהם, מדגימה ככלל גישה דומה לזו שבהנחיות האמורות, וכזו הנבחנת בבירור מזו של הנתבעת כאן. העובדה שאפשר ששכר טרחת השמאי היה נמוך משולם, אילו ניתנה חוות הדעת כחלק מהסדר עם חברות הביטוח, אינה מובילה בהכרח למסקנה שמדובר בשכר טרחה חריג. על הטוען לשכר טרחה חריג להתכבד ולהצביע על טווח השכר הראוי ועל כי השכר שנדרש במקרה הספציפי גבוה משמעותית מהמדרג הגבוה שבטווח זה (עניין ברית הנ"ל). טענה סתמית בדבר הפרזה בשכר הטרחה לא תסכון (עניין פלג הנ"ל).

8. ובענייננו: השמאי דרש (וקיבל) 944 ₪, והנתבעת מגדירה שכר טרחה נדרש זה כ"מופרז בעליל", זאת לעומת הסכום של 700 ₪ שהוא "סביר לאומדן הנזק". הקושי בטיעון מתגלה מניה וביה: אם 700 ₪ הוא סכום סביר גם לשיטת הנתבעת, כיצד הופך סכום הגבוה הימנו ב-244 ₪ ל"מופרז בעליל", להבדיל נניח מ"מעט גבוה", או שמא "בדיוק באותו מתחם סבירות"?

יתרה מכך, טענות סתמיות לא די בהן, כאמור. אין כל בסיס משפטי לכך שבית המשפט יפסוק כי הסכום של 944 ₪ הוא מופרז בעליל, כשם שאין כל בסיס לכך שבית המשפט יפסוק ששכר טרחה בסך של 1,500 ₪, לדוגמה, שדרש שמאי מניזוק פרטי הוא מופרז; זאת כל עוד לא באו ראיות טובות לעניין זה. חפצה הנתבעת במאבק עקרוני שיחשוף את רשלנותו של התובע או את ערוותו של השמאי – תתכבד ותצרף ראיות מפורטות, ואפשר שחוות דעת מומחה סדורה, המלמדות על היות שכר הטרחה מופרז ומופרך כטענתה. כאשר כל שהיא משכילה לטעון הוא שמדובר בסכום "מופרז בעליל", הא ותו לא, אין טענה זו טובה כקו הגנה יותר מטענה שלפיה מדובר בסכום שהיא מבקשת לקזז ממנו קמעה מתוך תקווה שהתובע, כדרכם של ניזוקים, לא יבחר לגשת לבית המשפט בגין סכום כה פעוט.

9. גם ההידרשות הדקדקנית של הנתבעת לרכיבי חוות הדעת (125 ₪ הוצאות נסיעה, 250 ₪ הוצאות תקורה) אינה מסייעת לנתבעת. לא כאשר סכום חוות הדעת כולה הוא סביר, לא כאשר הסכומים הקונקרטיים נחזים סבירים, ולמצער שלא בא הסבר כדבעי מדוע אינם סבירים. נדגים: הנתבעת החליטה שצמד נסיעות מראשון לציון עד בת-ים השכנה וחזרה אינו מחייב סכום כולל של 125 ₪. ומניין? מה עלות נסיעה במונית – פחות מ-32.5 ₪ לכיוון? מניין בראשון לציון מגיע השמאי, שמא ממזרחה? ואם מגיע הוא ברכבו, כיצד יחושב הבלאי ברכבו? אלו טענות בעלמא.

כך גם מגוון הטענות של הנתבעת כלפי הוצאות תקורה בסך 250 ₪. טענה הנתבעת: יש פסול בכך שהשמאי לא ידע למסור כיצד חושבו בדיוק, אלא הסביר שהסכום חושב יחד עם רואה החשבון שלו, ומוסף כסכום קבוע בכל חוות דעת. מה פסול בכך, לא נדע. לו ידע השמאי להסביר את החישוב החשבונאי המדויק, היה הוא רואה חשבון, לא שמאי. טענה עוד הנתבעת: יש פסול בכך שההוצאות הן קבועות, בלא קשר לשאלת גובה יתר שכר הטרחה. על כך נתהה: מדוע? הרי אלו הן הוצאות תקורה (overhead), שאינן קשורות במתן השירות ללקוח האחד אלא נובעות מן הצורך בהחזקה ובתפעול של המערכת הכוללת שבגדרה ניתנים שירותים. ודאי שהוצאות אלה אינן משתנות כפונקציה של העלות הישירה של חוות הדעת הספציפית. הן קבועות. זה טיבן. ועוד טוענת הנתבעת: עלויות התקורה של 250 ₪ אינן סבירות. וכי הביאה הנתבעת חוות דעת לבסס זאת? אחרונה, נזכיר, דבר מטענות אלה אין לו זכר במכתב הדחייה של הנתבעת, שניאותה לשלם 700 ₪ במקום 944 ₪ שכן זהו סכום "סביר", כפי שנימקה. גם אין רכיב כלשהו בחוות דעת השמאי שעלה אותם 244 ₪ שהנתבעת קיזזה; אלא אם תבקש לטעון עתה שהוצאות התקורה הראויות עמדו על 6 ₪, ולא 250 ₪.

10. טענות הנתבעת בכל הקשור לאי סבירות חוות דעת השמאי הן אפוא סתמיות ונעדרות עיגון מינימלי. אולם חשוב מכך, התובע הוציא את הסכום של 944 ₪ כנגד חוות הדעת. השאלה הנכונה איננה האם ראוי היה לשמאי לחייב בגין הוצאות תקורה סך של 250 ₪. השאלה היא האם ראוי לומר לתובע-הניזוק כי היה מנוע מלשלם לשמאי את הוצאות התקורה האמורות, ככל שהוא מצפה לקבל שיפוי בגינתו מן המזיק. עלינו לבחון במקרה דנן האם מצופה

היה מן **התובע-הניזוק**, כניזוק הסביר אשר שילם לשמאי את הסכום האמור, לדרוש תחת זאת מן השמאי הסברים מפורטים המגובים בחוות דעת חשבונאית באשר לחישוב עלויות התקורה, אפשר תוך עמידה על אסמכתאות בעניין ההוצאות הקבועות, לרבות שכר דירה, ביטוח, חשמל ומים, ואף רואה החשבון? ואם לא קיבל התובע הסברים מלאים נאותים – האם נדרוש ממנו להתווכח עם השמאי ולדחות בתוקף את דרישתו לתשלום בסך 250 ₪ הוצאות התקורה, שאם לא כן לא ישופה? שוב, מובן שאם הסכום שהניזוק נדרש לשלמו ואף שילמו לשמאי הוא כה גבוה עד שכל בר דעת (קרי, הניזוק הסביר) היה מסרב לשלמו, אולי יימצא שיש מקום שלא לפצותו במלוא הסכום ששילם (ואי-הסבירות דורשת ראיות סבירות כמובן). סכום של 944 ₪, וגם גבוה ממנו בהרבה, אינו סכום שכזה, והנתבעת לא הציגה ולו בדל ראיה שאינו סביר, ודאי לתובע פרטי.

11. נזכיר כי הנתבעת תירצה הגנתה בשני טעמים: עצם היות ההוצאות גבוהות יתר על המידה, סוגיה בה דנו עד הנה, וחשדותיה שמא עורך הדין והשמאי הם הכוח המניע מאחורי התביעה. חשדות אלה נעדרו תימוכין כלשהם, וזולת אמירה של התובע שאינו זוכר מי נשא באגרה. בהתחשב בכך שמדובר בתובע שאינו עול ימים, התקשיתי למצוא בכך חיזוק של ממש להיפותיזה של הנתבעת באשר להיעדר מעורבותו של התובע בהליך; בפרט כך נוכח אמירתו הנוקבת והזועפת על כך שהגיש תביעתו והתייצב לדיון "על 244 ₪, כי קיבלתי פחות מכס", זעף שבעקבותיו פנה לבא כוחו בעצת בני משפחה והתייצב במשרדו על מנת לקדם את דרישותיו. למעלה מן הצורך אציין שאפילו לא היה התובע הכוח המניע מאחורי התביעה כי אם בא כוחו, ספק אם יש לנתון זה לבדו נפקות כלשהי לעניין זכותו של התובע לקבל את שמגיע לו, לרבות שכר טרחת עורך דין, ובלבד שמדובר בתביעה שהגשתה אכן הכרחית כדי להיטיב את נזקו של התובע (והשוו, מנגד, החלטתי בתא"מ 49439-06-15 מן נ' **קווים תחבורה ציבורית** (29.1.16)). העובדה שהתביעה הנוכחית הייתה הכרחית נלמדת מכך שהנתבעת דחתה מפורשות את דרישתו של התובע לשיפוי בגין מלוא שכ"ט השמאי, התעלמה בתחילה ממכתב בא כוחו, ובמקביל להגשת התביעה ניאותה סופסוף לשלם את הסכום של 244 ₪, אך אותו בלבד, כאילו לא נגרר התובע להליכים משפטיים בעטיה.

יוער עוד: הנתבעת טוענת שהיא ערה ל"מנגנון" של התנהלות בלתי ראויה של שמאים, שהיא חפצה להילחם בו, והיא החליטה שהתביעה הנוכחית תהא המקרה המתאים למלחמתה זו. איני מחווה דעה באופן כללי, ומובן שאין לשלול שביורה המבעבעת של עסקי שמאות הרכב יהיה מי שינהג שלא בהתאם לכלל כללי האתיקה. ברם טרם תאסור מלחמה על תובע ספציפי, נוכח ריבה עם השמאי מטעמו, מוטב כי תהא חמושה במידע קונקרטי הנוגע למקרה, ולא זה המצב בענייננו. יתרה מכך, ככל שחברת ביטוח גורסת כי דבק רבב בהתנהלותו של שמאי רכב פלוני, תפעל בענייניו של אותו שמאי בדרכים המקובלות – אצל המפקח על הביטוח או בוועדת המשנה לאתיקה לשמאי רכב במשרד התחבורה (ולמותר לציין שאין בדברים אלה משום חיווי דעה שלפיה הנתבעת הציגה עילה טובה גם לפניו מעין אלה במקרה הנוכחי. הפיקוח אמנם

רופף ובלתי מוסדר באופן מספק (ועיינו : בג"ץ 6259/08 ירסקי נ' משרד התחבורה (28.10.10)).
בירור טענות כלפי שמאים על גבו של הניזוק התמים, אינה דרך פעולה חלופית לגיטימית.

12. מן המקובץ עולה המסקנה הברורה: ככל שחברת הביטוח לא פעלה מראש על מנת לברר את טענות הניזוק, ודאי זה הפרטי, באשר לשכר טרחת השמאי שנאלץ לשאת בו, וככל שאין בידי חברת הביטוח נתונים ונימוקים סדורים שיבססו את סברתה כי שכר הטרחה הוא בלתי סביר עד כדי כך שמצופה מן הניזוק שלא לשלמו ובהתאם סבורה חברת הביטוח שיש להפחית הימנו – תתכבד ותשלם את שכר הטרחה. אין כל מקום לכך שתפחית, שרירותית, חלק משכר הטרחה, בנימוק סתמי שלפיו זהו האומדן ה"סביר", כאשר אין לה כל עיגון לסברתה זו. את שגרעה, תשלם אפוא.

13. עתה אנו פונים לשאלה השניה, שאלת החיוב בהוצאות, בגין תביעה פעוטת היקף כספי זה. כאמור, לשיטתי עלינו לתור אחר דרך שתניא את חברת הביטוח מלבצע הפחתות שרירותיות (להבדיל מכאלה שהשתכנעה כי הן מבוססות ומעוגנות היטב), אך זאת בלא ליצור תמרוץ יתר לתובעים ולעושים בשירותם למהר ולהגיש תביעות רק על מנת לזכות בהוצאות נוספות.

14. כמבוא לדיון ראוי להפנות לשאלת הנתבעת בכתב הגנתה, שאלה שהייתה אמורה כנראה להיות רטורית: "האם בזמן שבתי המשפט העמוסים לעיפה בתביעות אין סוף האין נדרש התובע להפעיל מעט שיקול דעת, הגינות, מעט הרהור ומחשבה בטרם יוסיף תביעה אחת נוספת (וכ"כ מיותרת) לאותה רשימה אין סופית?" (סעיף 13 לכתב ההגנה). שאלה במקומה, ואם נמיר את "התובע" ב"נתבעת" נזכה בתשובה. הנתבעת, כך למדנו מהסברה שלה שצוטט בראש הדיון, נוהגת כפי שהיא נוהגת כיוון שהיא מניחה שהניזוק הסביר לא ימהר להשקיע משאבים ניכרים בזמן ובממון על מנת לקבל סכום זניח שחברת הביטוח בחרה לקזז. ואם דרש – תציע לשלם את הקרן החסרה, לא את הוצאותיו. אם נסכין עם דרך התנהלות זו, וניתן תמרוץ שלילי להגשת תביעות בגין הפרשים זעומים גם כאשר הקיזוז בידי חברת הביטוח היה שרירותי ונעדר עיגון, הרי שנביא לכך שאסטרטגיית הפעולה של הקיזוז ה"קל" תהא שלטת מבחינת חברת הביטוח, הימנעות מהגשת תביעות תהא האסטרטגיה השלטת של הניזוק, והא לנו שיווי משקל נאש, החותר תחת עקרון היסוד בדיני הניזוקין, של השבת המצב לקדמותו (לעקרון ראו: עניין נעים הנ"ל). מכאן, שרק כאשר יהיה ברור שמענה להפחתה שרירותית של הפיצויים יהא בעידוד תביעה וחיוב הנתבעת בהוצאות ממשיות, ייתכן שינוי במדרג אסטרטגיות הפעולה של חברת הביטוח. נשיב אפוא לשאלת הנתבעת שבה פתחנו פסקה זו: אם מלכתחילה תשא חברת הביטוח במלוא שכר טרחת השמאי (אלא אם יש בידה כמובן טעם מבורר היטב ועיגון לכך שמתקיים החריג המאפשר לה הפחתה משכר הטרחה בהיותו מוכח כבלתי סביר), אזי תמנענה התביעות, שאכן הן מיותרות בעליל ולמרבה הצער מכבידות עוד יותר על יומנו העמוס של בית המשפט, הכל על חשבון מתדיינים אחרים הממתינים לתורם.

15. שאלת השימוש בכלי ההוצאות ככזו המקדמת את הצדק החלוקתי ומטרות חברתיות היא סבוכה במיוחד, והעמקה בה ודאי חורגת ממסגרתם הצנועה של הדיון ושל הערכאה (לדיון מקיף ראו, בין היתר: Steven Shavell, Foundations of Economic Analysis of Law, pp. 387-470 (2004); אלון קלמנט "רפורמה בהוצאות משפטי בהליך האזרחי – מתווה לדיון" **משפטים על אתר** ט 107 (תשע"ו); ע"ע 35727-11-12 **בטחון לאומי ע.ג. 1992 בע"מ נ' פודולוסקי** בפסקה 45 ואילך (25.1.15)). בענייננו, בהיעדר כללים ברורים למצבים מעין אלה, יש לנסות ולאתר בכל זאת קווים מנחים אחדים בסוגיית ההוצאות במקרה הייחודי, שבו שווי הסכום שבמחלוקת הוא כה נמוך, עד שהוא יוצר שני תמריצים בעייתיים במקביל: לחברת הביטוח – הימנעות מתשלום, מתוך הנחה שלא תוגש תביעה, ואם תוגש – סכום החיוב יהיה דל; ולניזוק (או שמא בא כוחו) – כי הוצאות שניתן לזכות בהן בהליך משפטי גבוהות ממה שניתן לקבל במסגרת המגעים הישירים עם הצד שכנגד.

16. הכלל הנוהג בשיטת המשפט הישראלי הוא חיוב המפסיד בהוצאות הריאליות של הזוכה, בכפוף להיותן הכרחיות, מידתיות וסבירות (רע"א 6793/08 **לואר בע"מ נ' משולם לוינשטיין הנדסה וקבלנות בע"מ** (28.6.09)). במובן זה קרובה שיטת המשפט שלנו ל"כלל האנגלי" של חיוב בהוצאות (הזוכה יקבל הוצאותיו מן המפסיד), ונבדלת מן ה"כלל האמריקאי" שלפיו כל צד נושא בהוצאותיו, כלל שיישומו היה מותר תובענה שהיא מוצדקת אך דלת היקף ככזו שהיא בעלת ערך צפוי שלילי (negative expected value). חיוב בקרן בלבד (במקרה שבו נמצא כי הדבר מוצדק כמובן) לא יסכון כנראה, שכן דומה כי העלויות הפנימיות של ניהול ההליך מצד הנתבעת לא לבדן יניעו את הניזוק לתבוע ואת המזיקה להמנע מן ההליך בדרך של תשלום. חיוב הולם בהוצאות יסייע (עיינו עוד: Shavell, בעמ' 398-401).

מנגד, אין משמעות הדבר שצריך מן העבר האחר לעודד כל ניזוק המצוי בחסרון כיס ליטול ייצוג משפטי ולהגיש תביעה בבית משפט השלום, תוך הכברת הוצאות לשם כך, ותוך ייחוד זמן שיפוטי ניכר לניהול תביעה לפי כל מצוותיהן ודקדוקיהן של תקנות סדר הדין האזרחי הנוגעות לתביעות שכאלה. דומה שבהחלט יש לעודד תובעים פרטיים, הרואים לנכון שלא להחריש אל מול פני מה שהם רואים כהפחתה שרירותית בפיצויים, לפנות לבית משפט לתביעות קטנות. ההליך מהיר, פשוט וזול יותר, ושם ניתן לפצותם (והם שיפוצו) בגין הוצאותיהם הריאליות, תוך שדומה שזה יהיה אף המקום החריג לפצותם באופן נדיב בגין עוגמת נפש שנגרמה להם. ידיעה כי נתיב זה יניב להם את הטבת נזקם ואת הוצאותיהם (בנתון להוכחת צדקת טענתם, שאינה סבוכה, כאמור) יש בה לעודד בחירה בנתיב התדיינות זה. מובן שזכותו של בעל דין לפנות גם לבית משפט השלום. ברם ידיעה שבנתיב זה לא בהכרח יזכה (וליתר דיוק: בא כוחו יזכה) בהוצאות, בעיקר בדמות שכ"ט עו"ד, יכולה להביא לבחירה בהליך משפטי יעיל וזול יותר, וזאת עדיין תוך יצירת הרתעה לנתבעת-בכח. מכאן שבהחלט ניתן לשקול האם במקרה שבו תובע בחר – כפי זכותו כמובן – לפנות באמצעות בא כוחו לבית משפט השלום, לא יניב הדבר בהכרח שכ"ט עו"ד לתובע, ודאי במקרה שבו התובע אינו נושא

בשכ"ט מכיסו אלא שמוסכם כי כל שכ"ט שייפסק ישולם לבא כוחו (לעניין זה ראו החלטתו של חברי, כבי' השופט ע' יריב, בתא"מ 9827-07-15 רטנר נ' הכשרה חברה לביטוח בע"מ בפסקה 13 (27.12.15)). חריג לכך יהיה כאשר הפנייה לבית המשפט נחזית בלית ברירה, דוגמת מקום בו ניכר כי התובע, נוכח נתוניו, מתקשה היה להגיש ולנהל תביעה בעצמו, שאז יש מקום לשפות את מי שסייע לו בהגשת התביעה.

17. כלי משלים, שיש בו לסייע להרתעת הנתבעים-בכח על-ידי הפנמת התנהגות רצויה חברתית, ותוך מניעת התדיינויות גוזלות משאבים לציבור כולו הוא חיוב בהוצאות לטובת אוצר המדינה, הכל במקרים המתאימים. מובן שבחירת בעל דין לתבוע או להתגונן אינה מחייבת הוצאות כאלה. עם זאת, כאשר מיצוי הזכויות הדיוניות מגיע כדי הארכת ההתדיינות שלא לצורך:

"גם מימוש זכות דיונית צריך להיעשות על-פי עקרון המידתיות, במידה שאינה עולה על הנדרש במכלול הנסיבות (ובהן, בין היתר – סוג ההליך, שווי נשוא ההליך, מיהות בעלי הדין, ...). חריגה ממשית מעקרון המידתיות עלולה במקרים מסוימים לעלות כדי שימוש לרעה בהליכי משפט ועילה לחיוב בהוצאות, אף לאוצר המדינה, שכן מהלך כאמור גורם לעומס מיותר על מערכת המשפט ולפגיעה באותם מתדיינים המנהלים הליכים לגיטימיים והממתינים ליומם בבית המשפט, כשהטיפול בעניינם משתהה ונדחה נוכח הצורך לעסוק בהליכי סרק. זו המשמעות האמיתית של הביטוי השחוק 'זמנו היקר של בית המשפט', שלאמיתו של דבר הוא זמנו היקר של ציבור המתדיינים ולא של בית המשפט, שאינו אלא נאמנו של ציבור זה, וזמנם של אותם בעלי דין נמסר כפקדון בידיו ואין הוא רשאי למחול בשמם על השחתתו לשווא." (רע"א 646/14 אשטרוס חברת קבלנות בע"מ נ' ניו קופל בע"מ, בפסקה 9 (8.5.14)).

מכאן, שכאשר בעל דין המנהל כפי זכותו תביעה דלת היקף מחליט למצותה עד תום ולהאריך את בירורה, ונמצא כי הדבר היה שלא לצורך, בידי בית המשפט לחייבו בהוצאות לטובת אוצר המדינה, ולא רק הצד שכנגד (עיינו: תקנה 514 לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984)). ידיעה מראש כי כך עלול להתרחש, תסייע גם היא בהגדלת הכדאיות של התשלום המלא מראש (ומובן: רק במקרים שבהם חברת הביטוח יודעת כי אין לה בסיס איתן לביצוע ההפחתה, בהמשך לאמור לעיל).

18. ניישם לענייננו: הנתבעת בחרה לבצע הפחתה שרירותית משכ"ט השמאי, בלא שהציגה בהודעתה המקורית, אף לא במהלך הדיון המשפטי, כל עיגון להפחתה האמורה, זולת אמירה כי הסכום ששילמה הוא " הנהוג והמקובל בשוק ו/או לפי ערכים ו/או אומדן נהוג ומקובל כפי שנקבע על ידי שמאי ו/או מבקר ו/או בוחן התביעה מטעמה". הנחתה, כאמור מפורשות בטיעונה בדיון: כי ניזוק "רגיל" לא יטריח עצמו לבית המשפט. ברם הניזוק שלפנינו הטריח עצמו לבית המשפט. (במאמר מוסגר יוער כי הוא אף הקדים ופנה במכתב התראה לנתבעת קודם להגשת התביעה, אף שאין זה קנה מידה לחיוב בהוצאות, שאחרת תוכל חברת הביטוח לעולם להמתין ולראות אם מדובר בניזוק "רציני", שאז תשלם לו את היתרה, בלא הליך

משפטי, והאסטרטגיה של הפחתה מראש נותרה שלטת). הוא אמנם בחר לפנות לבית משפט השלום, כפי זכותו, וכך הכביר הוצאות (וליתר דיוק: עתה מבקש בא כוחו את שכר טרחתו, שיילך כולו לכיסו, בנוסף לאגרה המוגדלת שיש לשאת בה). ברם במקרה דנן, בלא סיוע בא-כוחו, התברר, לא היה בידי התובע להביא את ריבו לפני בית המשפט. המדובר בתובע מרשים אך כזה שדרך טיעונו רחוקה מלהיות סדורה דיה, וניכר היה כי יתקשה לתעל את זעפו על הפחתת התשלום השרירותית ואת רצונו האיתן לזכות בפיצוי מלא לכדי הליך משפטי שאותו יוכל לנהל לבדו נגד חברת הביטוח בבית המשפט לתביעות קטנות. בנסיבות אלה, הרי שיש לזכותו (וליתר דיוק – את עורך דינו, כפי שאין חולק כי הוסכם בין התובע לבא כוחו) בשכר הטרחה שנדרש על מנת שיהיה בידי התובע להביא את ריבו לפני בית המשפט כאות, זאת בנוסף להוצאות הנוספות שבהן נשא התובע – אגרות ושכר בטלת השמאי שנדרש בידי הנתבעת להתייצב ולהיחקר.

בנוסף, הנתבעת החליטה כאמור למצות עד תום את ריבה עם השמאי, תוך עמידה על זימונו של השמאי וחקירה ממצה של התובע ושל השמאי גם יחד, שמא כל אלה חברו עם ב"כ התובע, שהחקירה עסקה גם בו ובקשריו עם התובע והשמאי. גם כאשר היה אמור להיות ברור כבר שנתב זה מיצה עצמו ולא יקים הגנה לנתבעת, לא הרפתה, והמשיכה בחקירות ובטיעונים. זו זכותה, אך להארכת הדיון שלא לצורך יש מחיר, המשקף את השחתת זמנו של בית המשפט, שכאמור אינו אלא זמנם של מתדיינים אחרים הממתינים לתורם. בגין אלה יבוא חיוב לטובת אוצר המדינה, גם אם על הצד המתון זו הפעם.

סוף דבר: הנתבעת תשלם לתובע את מלוא סכום התביעה, 244 ₪, שכ"ט עורך דינו בסך 1,500 ₪, מלוא אגרות המשפט בהן נשא (756 ₪), ומלוא שכר בטלתו של השמאי בגין התייצבותו לדיון (650 ₪ בתוספת מע"מ). בנוסף תישא הנתבעת בהוצאות לטובת אוצר המדינה בסך 3,000 ₪.

ניתן היום, כ"ד שבט תשע"ו, 03 פברואר 2016,
בהעדר הצדדים.

מסמך אינטרנטי – הועבר בדוא"ל
לכן, יתכנו בו שינויי עריכה ועימוד